

Muhammet Mustafa Aydoğan

Young Diplomats
Türkiye Direktörü

Giriş

Venezuela'da 2013 yılında Hugo Chavez'in ölmesi ile etkisini gittikçe artıran ve önlenemez bir hal alan siyasi ve ekonomik buhran, son günlerde de ciddiyetini korumaktadır. Hugo Chavez'in 1999 yılında başa gelmesi ile başlayan ve 2013 yılında ölümü ile birlikte sonlanan Venezuela'nın altın çağı olarak adlandırabileceğimiz 14 yıllık dönemin ardından ülke yönetiminin başına tartışmalı bir seçimden galip çıkarak seçimi kazanan Nicolas Maduro gelmiştir. Maduro'nun, krizin başlamasından itibaren geçen yaklaşık 6 senelik devlet başkanlığı döneminde gerek siyasi, gerekse ekonomik açıdan ülkede istikrarı sağlama noktasında başarılı politikaları hayata geçirememiş olması herkesçe kabul gören bir durum olarak göze çarpmaktadır. Yaygın bir görüş olarak Ekonomi ile Siyaset

Kaynak : www.dunya.com

Venezuela Krizinin Gelişimi: ABD, Rusya ve AB'nin Krizdeki Pozisyonu

kavramları birbirleri ile ilişkili olan alanlardır. Dolayısıyla, Venezuela'nın içinden geçtiği bu süreci sadece ekonominin kötü gidişatından beslenen bir çeşit siyasi çöküş olarak değil, aynı zamanda siyaset kurumunun işleyişini yitirmesi ile ilişkili olarak ortaya çıkan bir ekonomik çöküş olarak da yorumlanması daha doğru olacaktır. Başlı başına değerlendirdiğimizde ne ekonomideki kötü gidişatın, ne de siyasi anlamdaki istikrarsızlığın tek faktör olarak bir ülkeyi diğer etkenlerden bağımsız bir şekilde bu noktaya getirmesi beklenmemelidir. Dolayısıyla ülkenin içine düştüğü bu çok bilinmezli denklemi yorumlamada ekonomik gelişmeler ve siyasi durum beraberce ele alınmalı, gidişatın tek müsebbihi olarak yükselen petrol fiyatları ile paralel olarak gelişen ekonomik çöküş gösterilmemelidir.

Ekonomik ve Siyasi Çöküş

Öte yandan Venezuela'nın bu duruma gelmesinde 2015 yılında yaşanan önemli bir gelişme direkt olarak etkide bulunmuştur. Ülkede çoğunluğu muhaliflerin elinde bulunan Ulusal Meclis, Nicolas Maduro'yu görevinden azletmek istemiş fakat başarılı olamamıştır. Hugo Chavez'in başkanlığı döneminde çıkarttığı kararname yasası ile birlikte devlet başkanları bağımsız olarak kararname çıkartabilme yetkisine sahip olmuştur. Bu sayede, Maduro çıkarttığı kararname ile Yargıtay'a yeni atamalar gerçekleştirmiş ve meclisin verdiği kararı bozdurmuştur. Bu gelişmelerin ardından ülkede 2017 yılında muhaliflerin çoğunlukta olduğu meclise rakip olarak Kurucu Meclis adında yeni bir meclis kurulmuştur. İki meclisli siyasi çatışma ortamının yarattığı kaos ülkede sosyal düzenin bozulmasına sebep olmuş, çeşitli toplumsal olaylara sebep olmuştur. Bir zamanların en zengin Latin Amerika ülkesi olan Venezuela'nın bu duruma gelmesinde etkili olan siyasi olayları kısaca ele aldık. Şimdi bir diğer önemli faktör olarak ekonomik çöküşün gelişimini ve sebeplerini ele alalım.

Venezuela ekonomisinin gelirleri altın çağını yaşadığı 1999-2013 arası dönemde büyük ölçüde petrol ihracına dayalıydı. Ekonomi yönetiminde yapılan hatalar, varil fiyatlarında yaşanan ani yükseliş ve petrol sektöründe yapılan yanlış yatırımlar ülkenin ekonomik alanda çöküş yaşamasına zemin hazırladı. Ülkede ekonomik çöküşün yaşandığı sırada dünyanın önde gelen kredi derecelendirme kuruluşlarının arka arkaya ülkenin notunu düşürmeleri de krizin derinleşmesi açısından etkili olmuştur. Öte yandan Hiper Enflasyon nedeniyle halkın alım gücünün neredeyse tamamıyla yok olduğu ülkede Uluslararası Para Fonu (IMF) verilerine göre 2019 yılı sonu enflasyon tahmini 10.000.000 olarak öngörülmüştür. Enflasyonun bu denli yükselmesi ile birlikte para biriminin değerini artırma yönünde bir dizi atılımlarda bulunulmuş fakat pozitif bir sonuç alınamamıştır. Bunlarda belki de en göze çarpanı Maduro yönetiminin Venezuela'nın para birimi olan Bolivar'ın ismini sürekli olarak değiştirmesi olmuştur. Örneğin 2018 yılı ortalarında "Yeni Bolivar" olarak yürürlükte olan para biriminden birkaç sıfır atılarak ismi "Egemen Bolivar"

olarak değiştirilmiştir. Bu girişim ekonomik sorzve birçok uzman tarafından "göz boyama" olarak adlandırılmıştır. Öte yandan krizin derinleşmesinde ülkeye uygulanan dış yaptırımların da etkisinin bulunduğu bir gerçektir. Başını ABD'nin çektiği birçok ülke Venezuela'ya "terörizm ile ilişkili olmak, uyuşturucu ticaretine yardımcı olmak ve Anti-Demokratik eylemler içinde bulunmak" gibi nedenler ile yaptırımlar uygulamaktadır²

Krizin Uluslararası Boyutu ve Aktörler

Venezuela'nın içinde bulunduğu bu durum sürecin başından itibaren uluslararası alanda da geniş yankı uyandırmıştır. Bununla paralel olarak uluslararası aktörler meseleye güçlü bir şekilde müdahil olmaktadır. Öyle ki ABD ile birlikte birçok AB ülkesi, muhalefetin çoğunlukta olduğu Ulusal Meclis Başkanı Juan Guaido'yu Nicolas Maduro'nun yerine geçici başkan olarak geçtiğimiz ocak ayında tanımışlar ve seçim yapılması konusunda ülkeye baskı uygulamışlardır. Bu durum karşısında kısa bir dönem yumuşama ibaresi gösteren Maduro, yine de bunu takip eden dönemde muhalefetin taleplerine yönelik bir eyleme geçmemiştir. Bunun sonucunda ABD ile birlikte birçok AB ülkesi Maduro yönetimine sert eleştirilerde bulunmuş ve çeşitli alanlarda yaptırımların uygulanmasının gerekliliğini öne sürmüşlerdir. Tarihsel olarak konuyu ele aldığımızda Venezuela'nın, Bolivar devrimi ile birlikte başlayan bağımsızlık sürecinin 1830 yılında Jose Antonie Paez'in önderliğinde neticelenmesi ile bağımsızlığını kazanan Venezuela'nın sosyalist bir yapıya kavuşması gerek ABD, gerekse AB ülkeleri ile ilişkilerin olumlu anlamda farklı bir düzleme taşınması noktasında geçmişten günümüze engel teşkil etmiştir. Ancak, Venezuela'nın Amerikan ve batı karşıtlığı Küba ile kıyaslandığında çok daha yüzeysel ve tazedir. ABD ile Venezuela ilişkileri eski devlet başkanı Hugo Chavez döneminde çalkantılı bir düzlemde ilerlemiştir. Özellikle 2008 yılında Chavez'in ABD büyükelçisini "Persona Non Grata" yani istenmeyen kişi ilan etmesi ile birlikte ilişkiler yara almıştır.

Öte yandan, Venezuela krizindeki bir diğer önemli aktör olarak Rusya göze çarpmaktadır. Krizin 2013 yılında patlak vermesi ile birlikte başlayan sürecin en başından itibaren Rusya, Maduro yönetiminin

¹IMF Country Data: REPÚBLICA BOLIVARIANA DE VENEZUELA
<https://www.imf.org/en/Countries/VEN>

² Congressional Research Service (CRS), Venezuela: Overview of U.S. Sanctions
<https://fas.org/spp/crs/row/IF10715.pdf>

arkasında durmakta, olası dış müdahalelere karşı takındığı katı tutumu devam ettirmektedir. Bu tutum doğrultusunda Rusya, geçtiğimiz mart ayında Venezuela'ya küçük çaplı da olsa birlik göndermiş ve Maduro yönetimine arka çıkma konusunda ne kadar ciddi olduğunu göstermiştir.³ ABD ile Rusya karşılıklı olarak birbirlerini Venezuela'nın iç işlerine karışmama konusunda uyarılarda bulunmaktadırlar. Aslında Venezuela meselesi ABD ile Rusya'nın Latin Amerika'da karşı karşıya geldikleri ilk mesele değildir. Soğuk savaş döneminde SSCB ile ABD, Küba krizinin patlak vermesi ile karşı karşıya gelmiş ve dünya kapsamlı ve hiç olmadığı kadar yıkıcı olabilecek küresel bir savaşın eşiğinden dönmüştü. Venezuela meselesinde Rus tarafı ABD'yi emperyalist içgüdüleri ile hareket etmekle suçlamakta, Amerikan tarafı ise Rusya'yı eski Sovyet dönemi refleksi ile hareket etmekle itham etmektedir.

Her ne kadar ABD ile AB, Venezuela krizinde ortak düzlemde hareket ediyor olsalarda aralarında krizin çözümünde takip edilmesi gereken yol bağlamında fikir ayrılıklarının bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Geçtiğimiz dönemde Maduro yönetimini devirmeye yönelik olarak gerçekleştirilecek bir askeri müdahalenin gündeme gelmesi ile birlikte AB Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini, böyle bir müdahalede bulunulmasının meseleyi çözmede olumlu sonuç vermeyeceğini aksine meseleyi daha da karmaşık hale getireceğini düşündüklerini açıkladı. AB'nin, Venezueladaki krizin barışçıl yolla çözülmesi taraftarı olduğunu belirtti. Bu açıdan, krizin çözümünde izlenecek yol bakımından ABD ile AB arasında ciddi bir fikir ayrılığının olduğu gözle çarpmaktadır.

Bu gelişmelerden farklı olarak ülkede önem arz eden ve uluslararası alanda yakından takip edilen bir diğer husus ise insani yardımların Venezuela halkına ulaştırılması hususudur. Geçtiğimiz aylarda dünyanın birçok ülkesinden Venezuela halkına yardım ulaştırılmak istenmiş fakat bu yardımların Venezuela sınırından geçmesine ordu izin vermemiştir. Nicolas Maduro, bu yardımların Venezuela halkı için samimi bir amaç taşımaktan ziyade ülkeyi bütünüyle kontrol altına çabası olarak yorumlamıştı. Bu durum neticesinde Kolombiya sınırında

çatışmalar yaşanmış, hayatını kaybedenler olmuştur. Kendini geçici devlet başkanı ilan eden ve birçok ülke tarafından da bu sıfatla tanınmış olan Juan Guaido ise bu durum karşısında halkın desteğini yanına çekmeye çalışmış fakat beklenen geniş çaplı desteği arkasında bulamamıştı.

Siyasi Çıkmaz

Geçtiğimiz ay içinde Venezuela muhalefetinin lideri ve birçok ülke tarafından "Geçici Devlet Başkanı" ilan edilmiş olan Juan Guaido devrim çağrısında bulunarak halktan sokaklara çıkmalarını ve Maduro yönetimine karşı eyleme geçmelerini istedi. Bunun yanında Venezuela Ordusuna da bir çağrıda bulunarak halkın yanında olmalarını ve diktatörlüğe karşı durmalarını istedi. Yapılan bu çağrı neticesinde ordu içindeki küçük bir bölüm ile beraber birçok insan eyleme geçse de büyük çaplı bir netice elde edilemedi. Dolayısıyla, bu olay ile birlikte sadece ordunun büyük bir kısmının hala Maduro yönetiminin arkasında bulunduğu algısı güç kazanmış oldu.

Gelinen son aşamada Maduro yönetimi ile Guaido'nun başını çektiği muhalifler arasında ülkenin içinde bulunduğu siyasi krizi sonlandırmaya yönelik olarak Mayıs ayında Norveç'in Oslo kentinde üst düzey görüşmeler gerçekleştirileceği basına yansımıştı. Her ne kadar Venezuela'nın BM Cenevre Ofisi Daimi Temsilcisi Jorge Valero bu haberleri doğrulayan açıklamalar yapsada muhalefet tarafı görüşme yapıldığı iddialarını reddetmiştir.

2019 yılının ortası itibariyle ülkenin içinde bulunduğu durum, hala kısa vadede çözüme kavuşturulmaktan oldukça uzak görünmektedir. Ülkede siyaset kurumunun işleyişini yitirmiş olması ile birlikte korkunç boyutlara ulaşan toplumsal ayrışma, ekonomik çöküşün önlemez bir hale gelmesi ve uluslararası aktörlerin mesele kriz üzerindeki rolleri, meselenin çözümüne yönelik olarak beslenen umutları azaltmaktadır.

³Russia in Venezuela: As Moscow accuses U.S. of "information war," what is Putin's role in the standoff?, CBS News.

<https://www.cbsnews.com/news/russia-in-venezuela-why-vladimir-putin-backs-nicolas-maduro-in-standoff-with-donald-trump-us/>